

ІРОНІЯ ІСТОРІЇ В РОМАНІ МАЛКОЛМА БРЕДБЕРІ “ДО ЕРМІТАЖУ”

Аналізується авторська концепція іронії історії сучасного англійського письменника Малкольма Бредбері, яка перебуває в тісному зв'язку з постмодерністською реценцією історії, історичної реальності та самоідентифікації особистості, розробленою такими літературознавцями та культурологами, як Ф. Фукуяма, Ж.-Ф. Ліотар, П. Рікер. Концепція іронії історії розглядається в багатьох аспектах, оскільки саме поняття „історія” набуває в романі кількох автономних значень. Іронія історії в тексті роману „До Ермітажу” відчитується нами не лише стосовно безпосередніх історичних подій XVIII та XX століть, а й щодо реценції історичної реальності з погляду постмодерністської культурології та історіографії.

Ключові слова: іронія, історія, реценція, інтертекстуальність, постмодернізм.

Історія літератури та літературної критики знає чимало митців, які вдало поєднували талант письменника з обдаруванням критика (на думку відразу спадають імена Т.С. Еліота, В. Вулф, Г. Джеймса, В. Набокова, Д. Лоджа). У такому поєднанні талантів немає нічого нового, проте особливим є те, що в кожного з корифеїв художньої та критичної думки виявлялися неповторні, індивідуальні грані професіоналізму, безперечного вміння надати світові тексту нових барв.

Малколм Бредбері (Malcolm Bradbury) – добре знаний літературний критик та письменник, його творчість стала зразком, точкою відліку для багатьох учнів та колег. Інтелектуал та культуролог, неперевершений майстер розповіді, М. Бредбері вдало синтезує у своїх романах теорію літератури та художню реальність тексту. "Людина історії" (The History Man), "Крок на Захід" (Stepping Westward), "Професор Кримінале" (Dr Criminale), "Курси обміну" (Rates of Exchange) – найвідоміші романи автора (російською мовою перекладені "Людина історії", "Професор Кримінале" та останній роман М. Бредбері – "До Ермітажу" (To the Hermitage); на жаль, немає жодного українського перекладу).

Більшість критиків (К. Генієва, В.В. Івашова, І.О. Києнко, А.М. Люксембург, О.М. Чернявська) відносить романи Малколма Бредбері до "університетської прози", предметом зображення якої є академічне життя. Сам Малколм Бредбері не схвалює такого однозначного визначення і в комічній формі подає власне розуміння творчості у збірці есе "Невідіслані листи", аргументуючи свій вибір тематики тим, що "в англійській літературі віддавна існує традиція писати про місця, до яких важко потрапити" [10, с. 8]. Будучи теоретиком і дослідником роману, М. Бредбері виділяє для себе як для письменника певні пріоритети в написанні роману, які він подає в

монографії "Можливості. Статті про стан роману" (1974 р.). Його концепціями послуговується багато дослідників британської літератури (С.Д. Павличко, Н.Ю. Жлуктечко, В.В. Івашева та ін.).

Роман "До Ермітажу" вийшов друком у 2000 році. Він не був задуманий М. Бредбері як підсумковий роман, проте через передчасну смерть автора став його останнім твором. У романі "До Ермітажу" М. Бредбері підсумовує постмодерністську інтерпретацію історії, яка виникла в останні десятиліття ХХ ст. у таких сферах гуманітарного знання, як філософія історії, публіцистика, художня література. М. Бредбері як культуролога цікавлять різні аспекти вияву історії в реальності сучасній для реципієнта. Даній проблематиці він присвячує два романи: "Людина історії" та "До Ермітажу". Романи М. Бредбері завжди насичені елементами комічного, в цьому полягає особлива творча манера автора у подачі будь-якої теми, в тому числі й історичного минулого. У романах М. Бредбері виступає як автор, критик і культуролог.

Власну позицію М. Бредбері аргументує зазвичай у передмовах. Наприклад, у передмові до роману "До Ермітажу" він називає свій твір "романом, який має пряме відношення до Історії" [2, с. 9]. М. Бредбері попереджає читачів про корективи, які він, немов архітектор-постмодерніст, наносить на план художнього тексту. Автор дещо перебудовує біографію персонажів відповідно до сюжетної лінії роману, пояснюючи цей прийом тим, що "так чинить сама історія, яка вписує наші живі, людські історії в небесну Книгу Долі" [2, с. 9]. У передмові до роману "Людина історії" (1975 р.) М. Бредбері більш категорично визначав позицію автора щодо тексту: "Це стопроцентна вигадка з мінімальним наближенням до історичної реальності – точно така ж, як і сама історія" [3, с. 7].

Передмови Малколма Бредбері до романів – це своєрідні застереження: Увага! Перед вами роман – не історична хроніка, отже, ця реальність художньо вдосконалена, тому не шукайте точності в історичних фактах та географії. Читача запрошують до реальності тексту. Автор скеровуючи читача певними зауваженнями щодо тексту, дає йому зрозуміти, що роман багатозначний і остаточний вибір значення залишається за читачем. Каркас утворення смислу в романі тримається на опозиції "правда/вигадка". Оскільки в передмові автором наперед визначене вільне поводження з фактами історії та біографії, то система смислу, утворена даною опозицією, відкрита. Кожен компонент системи наділений декількома варіантами значень, які розкриються в процесі читання, а вибір значень залежить від читача. Ці значення не є апріорними і не можуть бути остаточними після прочитання роману. Тому ми маємо всі підстави говорити про структурацію, тобто розвиток системи текстових значень у процесі читання. Не відомо, чому саме надасть перевагу читач – історичній правді чи художній вигадці. За словами М. Бредбері: "Ми уявляємо речі у вигляді фактів, щоб показати, що ці речі нам знайомі. Але ми також уявляємо їх у вигляді вигадки, щоб показати, яким чином ми їх виявили" [2, с. 135].

Якщо в романі "Людина історії" М. Бредбері цікавили соціальні аспекти історичної ідентичності особистості та момент набуття подією статусу історичної, то через двадцять п'ять років у романі "До Ермітажу" автор звертається до інших проблем історії. На даному етапі творчості М. Бредбері акцентує увагу на таких аспектах, як історична спадщина та історичний процес. Доволі розлоге поняття історичної спадщини, а також різноманіття особливостей збереження та інтерпретації наступними поколіннями надбань їх попередників М. Бредбері звужує до рецепції творчості Дені Дідро. У романі "До Ермітажу" творчу спадщину Д. Дідро досліджують його нащадки у ХХ ст. Особистість Д. Дідро та грані його творчості Бредбері розглядає через призму іронії історії, при цьому бере до уваги як історіографічний, так і літературний аспекти. Іншим, не менш важливим пунктом у рецепції історичного минулого є розуміння історичного процесу як рушійної сили розвитку особистості, держави, культури. Історичний процес позначений автором словом "Історія". Хронологічно рамки історичного процесу в романі сягають ХVІІІ та ХХ століть.

Іронія історії – термін філософії історії, який "фіксує феномен радикальної розбіжності цілей та зусиль людини в соціальній сфері з отриманим результатом" [7, с. 337]. Шеллінг першим із філософів виявив феномен розбіжності мети і результатів історичних процесів, проте він лише сформулював проблему. Обґрунтував поняття іронії історії Г.В.Ф. Гегель. Той факт, що особистість або й цілий народ на шляху до своєї мети виявляються знярядям певної непізнаної сили, світового розуму, який панує над історичним процесом, філософ пояснює "хитрістю розуму". До поняття іронії історії Г.В.Ф. Гегель йшов через усвідомлення "загальної іронії світу" (*allgemeine Ironie der Welt*), якою керує світовий непізнаний розум [6, с. 23-25]. Наступним вагомим етапом у розвитку поняття іронії історії стало доповнення та переосмислення філософами-постмодерністами ідеалізму та логоцентричної концепції Г.В.Ф. Гегеля. Як відомо, однією з основних рис постмодерністської філософії є відмова від логоцентризму. Наслідком даної відмови стала поява нового погляду на філософію доби Модерну та якісно нове переосмислення іронії історії. Постмодерністи вводять у філософський словник поняття постісторії. Характерні риси постісторії – відмова від лінійного бачення соціальної динаміки, відмова від логоцентризму та загальноновизнана позиція щодо артикуляції сучасного як такого, що позбавлене можливості новизни [7, с. 594-5]. На противагу методам класичної західної історіографії постмодерністи висувають особливий вид письма, який виступає синтезом інтелектуальної історії, моральної філософії, епістемології, соціального пророцтва. Іронія ж у постмодерністській культурі стає головним методологічним прийомом. Враховуючи те, що примат текстуальності є однією з найвагоміших рис гуманітарних наук кінця ХХ століття, іронія розглядається також як «ключовий троп» постмодерністської культури [4, с. 69]. Іронія з постмодерністської точки зору – це метод, який дає можливість верифікувати переконання та припущення. Результатом даної

верифікації є деконструкція, тобто одночасна поява рівноправних автономних значень, які співіснують.

Незважаючи на еволюцію в методології гуманітарних наук у цілому та в філософії історії зокрема, існує смисловий стрижень поняття "іронія історії", який залишається незмінним. Глибинна іронія історії полягає в тому, що, наділивши особистість здатністю покладатися на мету і даючи можливість застосування певної мети, історія від самого початку відмовляє людині в можливості реалізації своїх цілей.

Як зауважила В.А. Серкова, поняття іронії історії виступає у двох проявах. З одного боку, "у функції історичного корегування ілюзій, утопій, культурологічних ідей, всього того, що називалося "суб'єктивізмом в історії""", з іншого боку, "у формі опосередкованого часом гносеологічного аналізу історичної ситуації, коли у зворотній часовій перспективі відкривається можливість зіставлення цілей і результатів індивідуальної та колективної дії" [8, с. 92].

У романі "До Ермітажу" прикладом художнього осмислення положення особистості в ситуації іронії історії виступає життя Дені Дідро. М. Бредбері зіставляє два часові пласти XVIII ст. (час, коли жив та творив Дені Дідро) та XX ст. (час, коли за сюжетом роману відбувається переосмислення творчості філософа). Ідейно ці два часові пласти відповідають добі Модерну та добі Постмодерну. Модерн – це "епоха великої традиції філософського мислення, інспірованої безмежною вірою у можливість всеосяжної систематизації, енциклопедичного синтезу, тотальної уніфікації різноманітних знань про природу, культуру, суспільство, історію, людину" [5, с. 186]. Постмодерн, доба, до якої належить і сам автор роману, характеризується плюралістичністю, багатовекторністю, фрагментарністю, відмовою від однозначності, ієрархічності та зневірою в ідеали Модерну.

У сучасній філософії існує поняття "проекту Модерну" [3; 5; 7] як широкомасштабного гуманітарного плану розвитку суспільства, розробка якого почалася з поширенням Європою ідей Просвітництва. Проект був спрямований на "поступальне розширення і збільшення свобод, на емансипацію людини і як суб'єкта мислення, і як суб'єкта дії, на всебічний розвиток розуму, науки, різноманітних форм раціональності..." [5, с. 318]. Беручи свій початок у Просвітництві, проект переростає його часові та ідейні рамки. Проте він так і не був завершений: Перша та Друга світові війни, Освенцим стали непереборним бар'єром для реалізації проекту Модерну.

Аналогом проекту Модерну в романі виступає "проект Дідро". Організатором проекту є професор Бу Лунеберг – графік, який викладає наукову англійську мову та структурну граматику природних і штучних мов, хоча коло його інтересів та знайомств значно перевищує суто академічні рамки. Окрім нього, у проекті беруть участь ще восьмеро: дружина Бу Лунеберга – Альма, Андерс Мандерс – дипломат у відставці, Свен Сонненберг – столяр, який спеціалізується на виготовленні столів, Брігітта Ліндхорст – оперна співачка, сопрано, Агнес Фалькман – діячка шведського профспілкового руху, Ларс Пірсон –

драматург із Шведського національного театру, Жак-Поль Версо – американець, деконструктивіст, автор книжки "Вітгенштайн для феміністок". Дев'ятий учасник – професор і письменник (принаймні, так він сам себе називає). Ми не знаємо і до кінця роману не дізнаємося його імені (цікавим фактом є те, що жоден персонаж, ні сам автор не називають його по імені). Єдине, що нам відомо – він цікавиться літературою і сподівається в бібліотеці Ермітажу віднайти нові тексти Дідро. У другій частині роману виникає новий персонаж – Галина Соланж-Ставаронова, бібліотекар із Санкт-Петербурга, яка добре розмовляє французькою мовою і є знавцем французької літератури XVIII ст., а також намагається систематизувати рештки бібліотеки Д. Дідро. Вона стає провідником по бібліотеці Ермітажу для безіменного дев'ятого учасника проекту, прототипом якого вочевидь є сам Маколом Бредбері.

Отже, пістрява група, яка складається з оперної співачки, письменника, колишнього посла, столяра, драматурга, працівника профспілки, деконструктивіста, очолювана граматистом (чи, швидше, спеціалістом широкого поля діяльності), вирушає на пошуки нового змісту творчості Дені Дідро. Виявляється, не так вже й важко знайти зв'язок між переліченими професіями та сферами діяльності французького просвітника. Бу Лунеберг – неперевершений організатор, впевнений, що кожен учасник проекту зможе відкрити для себе нові грані життя та творчості Д. Дідро, а також написати доповідь, таким чином реалізувавши проект. Ніхто достеменно не знає, в чому полягає проект, але кожен впевнений, що він обов'язково повинен мати зв'язок із його професійною діяльністю, тобто із музикою, театром, столами чи принаймні із профспілками. Бу Лунеберг пояснює суть проекту як відродження і продовження намірів Д. Дідро щодо "Енциклопедії", яка повинна була зібрати в єдине ціле знання людства з різних сфер. Отже, на думку професора, маючи на озброєнні знання і використовуючи відчуття, можна осягнути сутність явищ, що у XVIII ст. намагався зробити Д. Дідро.

Учасники проекту їдуть у Санкт-Петербург, оскільки саме там зберігається славнозвісна бібліотека Дені Дідро, яку він збирав протягом усього свого життя і яку ще при житті філософа викупила імператриця Катерина. У напрямку до Ермітажу, проте на два століття раніше вирушає й Дені Дідро.

Розповідь у романі "До Ермітажу" ведеться у двох часових вимірах: наш час та минуле. Сюжет розвивається почергово в кожному з них. Розділи, що описують події в одному часовому вимірі, складають повноцінну, завершену розповідь. Читач має справу з колажем, складеним із кусків двох розповідей за принципом почергової зміни: "наш час", "минуле", "наш час", "минуле". Елементи колажу неоднакові за обсягом. Вони незалежні один від одного, хоча й знаходяться в спільній системі розповіді. Окрім сюжетних відрізків тексту, елементами колажу є також вставні частини ("Доповідь, яка не є доповіддю", доповідь Жак-Поля Версо "Те, що потрібно знати", "Маленька фінська інтерлюдія", "Повість Галини"). Кожен з елементів

має позначенням певний зміст, ідею, які повністю реалізуються у співвідношенні однієї частини роману зі всіма іншими.

Філософ, "наш мудрець", через тиждень після свого приїзду в Росію потрапляє до Ермітажу (який у XVIII ст. був резиденцією російських правителів) на карнавал, який влаштовано на честь імператорського весілля. Карнавал переповнений різношерстою публікою: "посли, камергери, бояри, англійські і шведські морські капітани, голландські купці, подорожуючі куртизанки і просто повії, ченці, математики, академіки, офіцери гвардії, провінційна знать, патріархи і архімандрити, знову бояри, карлики, незліченна кількість придворних дам..." [2, с. 15]. Такий стрімкий перелік образів створює ефект кадрів, що змінюють один одного на екрані. Розповідь ведеться немов би із точки зору оператора, який стоїть за спиною в персонажа. Читач знайомиться з персонажем та його оточенням "візуально". Коли ж Філософ зустрічається з імператрицею, відбувається знайомство не лише безпосередньо між персонажами, але й між читачем та цими персонажами.

"– Я прибув із Франції, – каже він. – Моє ім'я Дідро.

– А я Катерина Російська, відлюдниця із Ермітажу" [2, с. 17].

Наведена цитата вміщена в передмові до роману. М. Бредбері зумисне на початку роману фокусує увагу на парі співрозмовників – філософ та імператриця, – виділяє їх із придворного натовпу. Співпраця між правителем і філософом була доленосною для багатьох мислителів. Не один філософ був покликаний служити при дворі і намагався своїм вченням впливати на хід історії. Проте, за іронією історії, їх наміри не втілювалися в життя. М. Бредбері наводить приклади провалу ширих намірів філософів-радників: Рене Декарт при дворі шведської королеви Христини, Вольтер при дворі німецького імператора Фрідріха Великого, Дені Дідро при дворі російської імператриці Катерини.

Д. Дідро приїжджає в Санкт-Петербург тоді, коли в Російській імперії відбувається низка повстань, серед них і очолюване Е. Пугачовим, він намагається дати декілька порад імператриці щодо державної політики, проте Історія не стерпить втручання філософа в державні справи, тому він залишається осторонь подій.

Група учасників "проекту Дідро" потрапляє в Росію під час державних заворушень 1993 року. Спочатку вони стежать за розвитком подій на екранах телевізорів, перебуваючи на борту корабля. Побачені кадри вражають і насторожують. Спершу учасники вирішують перервати проект. Проте після прибуття в Санкт-Петербург вони розуміють, що історичні події відбуваються немовби в іншому вимірі. Спокійне ставлення до подій місцевих жителів додає їм впевненості.

Персонажі роману почувають себе безпорадними перед машиною Історії. Історія не передбачає трати часу на такі дрібниці, як життя людини, вона розвивається у визначеному темпі, у власних масштабах і за своїми законами. Людині не залишається іншого вибору, ніж ігнорувати історичний процес, принаймні так діють персонажі роману.

Дені Дідро у XVIII ст. розуміє Історію як досвід людини, який потрібно систематизувати в "Енциклопедії" для нащадків, персонажі

XX ст. (власне нащадки Дідро) сприймають її як послідовне чергування віддалених у часі фактів, їм притаманне відчуття "Кінця Історії". Поняття "Історична Епоха" змінило поняття "Кінець Історії", тобто "уявлення про те, що історія як поступальний розвиток, який витворює великі суспільні зміни, тепер дійшла кінця" [9, с. 195]. Словосполучення введене у загальний вжиток Френсісом Фукуямою. М. Бредбері використовує для позначення ситуації, в якій традиційний смисл Історії повністю нівелюється. Масова культура, ознакою якої є тенденція до всезагального спрощення, зводить смисл Історії до значення музейного "ретро". Цілісне сприйняття історичного процесу в епоху масової культури змінюється фрагментарністю.

Із позиції М. Бредбері, іронія історії полягає в тому, що історія сама себе здатна перетворити на музейний експонат, оскільки лише так історичний досвід попередників стає наочним для нащадків. Ермітаж, який колись був резиденцією імператриці, до певної міри центром творення історії Росії, перетворився на гігантську пам'ятку архітектури і музей. Військовий корабель XVII ст. "Ваза" – гордість Шведської імперії, після реставрації – сучасний, рафінований музейний комплекс. Особистості, не залежно в якій епосі вона живе, важко усвідомити історичний процес, що відбувається в певний момент, одночасний із спробою усвідомлення. Для розуміння Історії потрібна дистанція, потрібна можливість побачити її статичною, тобто у формі музейних експонатів. "Так, історія стала на сьогодні чимось на зразок галасливого музею: виставка блискучих брязкалец, Мекка напівзбайдужілих паломників. На заміну революціонерам прийшли туристи: тепер вони топчуть ці сходи. Історія, яка стільки років була нашою господаркою, агресивною та кровожерливою, змушувала нас плакати і здригатися, раптом виявилася покірною служницею чи доброю подругою. В цих залах більше ніколи не проллється кров, не будуть нав'язувати народові віру чи ідеологію, не будуть вимагати смерті і жертв, не буде бунтів і чисток" [2, с. 307].

Нові технології та системи нагромадження інформації, поява нових засобів комунікації радикально змінюють способи, за допомогою яких історія доходить до постмодерної сучасності, відповідно змінюється онтологічне значення історичної реальності. Постмодерністи не визнають однозначної, строго визначеної історичної реальності, вони сприймають лише її іронічне відображення (наприклад, у формі вистави, музейного експонату, гри).

М. Бредбері створює такий образ філософа, який, по суті, відповідає як постмодерністському, так і просвітницькому світогляду. Письменник вдається до прийомів, характерних для просвітницької літератури. Наприклад, погляд на світ очима іноземця і здивування перед очевидними, на думку цього чужинця, протиріччями, безглуздя і невідповідностями в суспільних звичаях. Цей прийом використовували Ш. Монтеск'є ("Персидські листи"), Ф. Вольтер ("Задіг" та "Кандід"), Дж. Свіфт ("Подорожі Лемюеля Гулівера"). За допомогою таких прийомів відбувалося непряме викриття недоліків власного суспільства, а сам автор немовби знімав із себе відповідальність за дану оцінку [6].

Перебуваючи в Росії, Д. Дідро не розуміє, як держава може існувати без таких важливих фінансових установ, як банки. Філософ відчуває, що в цій країні не вистачає цілісної ідеї університету, а також російського варіанта Енциклопедії. Як просвітник, Дідро вірить у реалізацію своїх задумів щодо реформування державного устрою, як постмодерніст, він відчуває їх нетривкість, оскільки бачить результат своєї праці у Франції. На батьківщині його ідеї вже вичерпали себе. За час відсутності філософа його проект Енциклопедії був пристосований до потреб видавців і читачів, "просвітництво стало товаром".

Відображення певної культурної епохи, яка належить до минулого, в теперішньому щодо спостерігача часі призводить до того, що будь-які елементи минулого осучаснюються. Реалізація ідеалів Просвітництва в постмодерністській сучасності могла б, за твердженням Ф. Анкерсмита, "лише дати нам чітку картину дороги, по якій ми мандрували до сьогоднішнього дня" [1, с. 339]. Коли історія повторно зібрана в теперішньому, це означає, що теперішнє несе на собі клеймо минулого. Просвітництво, вимагає від нас орієнтації на дороговказ, що категорично відхиляє постмодернізм. За переконаннями постмодерністів, ми не повинні ліпити себе у відповідності з минулим, але вчитися грати з ним власну культурну гру.

Культурна гра з минулим в постмодерністському тексті можлива за допомогою величезного арсеналу художніх засобів, одним з яких є інтертекстуальність. Інтертекстуальність роману "До Ермітажу" також є виявом постмодерністської іронії щодо особистості та творчості Дені Дідро. Іронія в даному випадку полягає у вільному поводженні з текстами Д. Дідро, а також у відсутності ієрархічності щодо зіставлення їх з іншими текстами.

Інтертекстуальність роману М. Бредбері "До Ермітажу" реалізується в його перегукові з іншими текстами, в їх формальному та дискурсивному взаємозв'язку. Власне інтертекстуальність, у її буквальному й узагальнюючому значенні, проявляється у романі як своєрідний полілог творів Дені Дідро, роману Лоренса Стерна "Життя і думки Трістама Шенді, джентльмена" та есе Ролана Барта "Смерть автора". Взаємодія будь-яких текстів, на думку М. Бредбері, є результатом того, що "книжки народжують книжки", тобто вся література – це до певної міри стенограма безперервного зв'язку форм та ідей. Наочною ілюстрацією цієї ідеї є своєрідна "ланцюгова реакція", що привела до створення роману "До Ермітажу". Дені Дідро після прочитання роману Лоренса Стерна "Життя і думки Трістама Шенді, джентльмена" вирішує написати роман "Жак-Фаталіст і його хазяїн", в якому прямо згадує свого попередника, водночас наслідуючи манеру його письма. М. Бредбері за допомогою пастишу імітує манеру письма Д. Дідро та Л. Стерна.

Наявність у романі численних прямих і непрямих цитат та алюзій на тексти Д. Дідро, Л. Стерна, Р. Барта, М. Фуко, М. Гоголя, О.С. Пушкіна вказує на те, що інтертекстуальний зв'язок притаманний усім текстам без винятку, незважаючи на їх приналежність до різних культур, епох чи жанрів.

Ціннісна структура іронії включає в себе три плани: 1) зовнішнє ствердження, 2) внутрішнє заперечення і 3) кінцеве твердження, а також

характеризується двонаправленістю: на об'єкт і на суб'єкт [6]. У романі "До Ермітажу" зовнішнім ствердженням є твердження, що особистість усвідомлює поставлену перед собою ціль у певну історичну епоху. Внутрішнє заперечення – те, що історична епоха внаслідок особливостей своїх законів розвитку корегує цілі особистості. Як результат ми отримуємо кінцеве твердження – невідповідність результату і поставленої мети. У романі "До Ермітажу" об'єктами іронії історії виступають Дені Дідро, якому не вдалося повністю реалізувати проект Енциклопедії та просвітницької держави, а також дослідники його творчості, яким виявилось не під силу дослідити весь масштаб творчої спадщини філософа в межах одного проекту. Суб'єктом іронії виступає безпосередньо Малколм Бредбері, який у романі "До Ермітажу" постає в образі безіменного письменника та професора.

Поняття "іронії історії" М. Бредбері показує як співвідношення мікро- і макропроцесів історії, тобто співвідношення долі особистості з історичним процесом у цілому. Особливість роману "До Ермітажу" – взаємопроникнення значень і визначень основних понять та ідей, якими оперує автор і читач. Аналіз терміна "іронія історії" в романі Малколма Бредбері "До Ермітажу" передбачає звернення як до розуміння поняття іронії з погляду літературознавства, так і до концептуальної схеми філософії історії.

1. Анкерсмит Ф. История и тропология: взлет и падение метафоры. – М.: Прогресс-Традиция, 2003.
2. Бредбері М. В Эрмитаж. – М.: ООО „Издательство АСТ”, 2002.
3. Бредбері М. Историческая личность. – М.: ООО „Издательство АСТ”, 2002.
4. Енциклопедія постмодернізму /За ред. Ч. Е. Вінквіста та В. Е. Тейлора. – К.: Видавництво Соломії Павличко „Основи”, 2003.
5. Лук'янець В.С., Соболев О.М. Філософський постмодерн. – К.: Абрис, 1998.
6. Пивовев В.М. Ирония как феномен культуры. – Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2000.
7. Постмодернизм. Энциклопедия. – Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001.
8. Серкова В.А. Пространство контекста в иронико-судьбических и иронико-исторических конструкциях и моделях истории // Метафизические исследования. Выпуск 2. История. Альманх Лаборатории Метафизических Исследований при Философском факультете СПбГУ, 1997. – С. 92 – 107.
9. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. – 1990. – № 3.
10. Bradbury M. Unsent letters. Irreverent notes from a literary life. Penguin books, 1989.

Summary

The subject of the article is devoted to the analysis of the irony of history in the novel "To the Hermitage" by Malcolm Bradbury. The main ideas of the study are presented within a theoretical framework of the philosophy of history, taking into account postmodernist world outlook as general cultural background. The notion of the irony of history is defined in the study as the phenomenon of radical divergence of human aims in the social sphere and the achieved result.

Key words: irony, history, reception, postmodernist.